

Харитонова О. О.,

старший викладач кафедри

романо-германської філології та зарубіжної літератури

факультету іноземної та слов'янської філології

Донецького національного університету імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0000-0002-6693-9366>

Лебідь П. Р.,

асистент кафедри

романо-германської філології та зарубіжної літератури

факультету іноземної та слов'янської філології

Донецького національного університету імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0009-0000-3239-8007>

ПРОСТОРОВІ ТА АСПЕКТУАЛЬНІ ЗНАЧЕННЯ ДІЄСЛІВ РУХУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Анотація. Статтю присвячено комплексному дослідженню механізмів трансформації просторових значень французьких дієслів руху в аспектуальні, модальні та копулятивні категорії. Актуальність роботи зумовлена необхідністю аналізу когнітивної матриці «Шлях – Дія», де сприйняття простору структурує складніші поняття часу та характеру перебігу дії. Досліджено високий ступінь абстракції французьких дієслів руху, що дозволяє їм функціонувати як напівдопоміжні граматичні індикатори фаз дії. У межах когнітивно-семантичного підходу простежено шлях граматикизації лексем, що забезпечують концептуалізацію динамічних процесів мислення.

У роботі проведено семантико-синтаксичний аналіз фазових значень проспекції та інцептивності (*aller, partir*), результативності (*arriver, venir*) та дуративності (*rester*). Особливу увагу приділено процесу десемантизації – втраті дієсловом первинного значення фізичного переміщення та набуттю абстрактного значення фази. Виявлено, що аспектуальні конструкції часто мають модально-оцінний потенціал: зокрема, проаналізовано «скандальний ефект» конструкції *aller jusqu'à* як досягнення суб'єктивної межі очікуваного та етичну оцінку у вертикальній метафорі *descendre*.

Досліджено роль дієслів руху як дієслів-зв'язок, що додають опису стану динамічного компонента. Метафора «падіння» (*tomber*) маркує раптову зміну стану, тоді як статика (*rester*) вказує на його часову стабільність. У порівняльному аспекті встановлено, що французька мова тяжіє до аналітичних конструкцій та кореневого вираження аспекту, тоді як українська модель спирається переважно на префіксальний спосіб. Окреслено перспективи подальших розвідок у сфері порівняльної лінгвокультурології. Результати підтверджують первинність просторового досвіду як базису для структурування часових і якісних параметрів людського досвіду.

Ключові слова: дієслова руху (*verbes de mouvement*), аспектуальність (*aspectualité*), просторова семантика (*sémantique spatiale*), фази дії (*phases de l'action*): проспекція, інцептивність, дуративність, термінативність, граматикизація (*grammaticalisation*), десемантизація (*désémantisation*), аналітичні конструкції (*périphrases verbales*), когнітивна матриця, модально-оцінний потен-

ціал, метафора шляху, французька мова, контрастивна лінгвістика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

Проблема взаємодії мови, мислення та простору є однією з центральних у сучасній когнітивній лінгвістиці. Сприйняття просторових образів є первинним стосовно складніших ментальних процесів. Людина схильна структурувати абстрактні поняття, такі як час, емоційні стани або інтелектуальна діяльність, через призму просторової орієнтації.

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю глибокого аналізу того, як категорія аспектності (характеру перебігу дії в часі) спирається на базові моделі руху. У французькій мові дієслова руху володіють високим ступенем абстракції, що дозволяє їм виступати не лише засобом позначення фізичного переміщення, а й складними граматичними індикаторами фаз дії. Об'єктом дослідження є семантична еволюція французьких дієслів руху, а предметом – механізми трансформації просторових значень у аспектуальні.

Для досягнення поставленої мети та забезпечення наукової достовірності результатів було використано комплекс методів таких як компонентний аналіз: для виявлення елементарних часток значення (сем) у структурі дієслів руху; контекстуально-інтерпретаційний метод: аналіз функціонування дієслівних конструкцій у художніх текстах (на прикладах творів С. де Бовуар, П. Модіано та ін.); дистрибутивний аналіз: вивчення оточення дієслів (сполучуваність з інфінітивами та прийменниками); компаративний метод: зіставлення з українською мовою для підкреслення типологічних особливостей французької системи (наприклад, корінний спосіб вираження напрямку проти префіксального).

Аспектуальність як система охоплює широкий спектр засобів: від морфологічних до лексико-синтаксичних. У науковій думці формування моделі аспектуальності базується на синтезі досягнень різних шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної теми. Створення динамічної багатопланової моделі категорії аспек-

туальності стало можливим завдяки творчому синтезові аспектологічних здобутків попередників – і вітчизняних, і зарубіжних: 1) лінгво-україністичної традиції вивчення виду першої половини ХХ ст., зокрема утвердження теорії виду в граматиці Є. К. Тимченка, С. Й. Смалю-Стоцького та Ф. Гартнера, В. І. Сімовича, П. Ф. Залозного, підгрунтя яких – «Грамматика» М. Смотрицького (на думку В. В. Німчука, саме М. Смотрицький започаткував розуміння не тільки граматичного виду в слов'янській граматичній системі, а й характеру дії), праці О. О. Потебні, К. П. Михальчука й ін.; 2) аспектологічного доробку української формально-граматичної думки середини ХХ ст., найбільш вагомо представленого в дослідженнях В. М. Русанівського; 3) здобутків української функціонально-категорійної граматики (і загальнотеоретичних, і в царині дієслівного виду), репрезентованих у роботах І. Р. Вихованця, А. П. Грищенка, К. Г. Городенської, А. П. Загнітка, М. В. Мірченка, С. О. Соколової, О. І. Бондаря й ін.; 4) лінгвістичної концепції аспектуальних класів Ю. С. Маслова та лінгвофілософської теорії дієслівних класів З. Вендлера; 5) двокомпонентної теорії виду, представленої в працях В. Броя, М. Гіро-Вебер, А. А. Залізник, Б. Комрі, Ф. Леманна, Х. Р. Меліга, О. В. Падучевої, А. Г. Пазельської, Г. Руддена, С. Г. Татевосова й ін.); 6) загальнонаукової теорії взаємодії системи й середовища та її лінгвістичної інтерпретації; 7) теорії функціонально-семантичних полів загалом та поля аспектуальності зокрема, розвинутої в працях О. В. Бондарка, М. О. Шелякіна та представників школи функціональної граматики; 8) аспектуально орієнтованих класифікацій дієслівних предикатів (Т. В. Булігіної, О. М. Селіверстової, О. Д. Шмельова й ін.); 9) традиційних теорій поля, зокрема теорії граматичного поля В. Г. Адмоні, з нетрадиційними, зокрема з теорією поля візуального сприйняття Р. Арнгейма. [1, с.6]

Незважаючи на ґрунтовні розробки, механізми трансформації фізичного вектора руху у часову перспективу та модально-оцінний потенціал конкретних французьких конструкцій потребують подальшого уточнення.

Формування мети статті. Метою роботи є дослідження семантичної еволюції французьких дієслів руху та механізмів трансформації їхніх просторових значень у аспектуальні та модальні категорії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зв'язок простору та аспектуальності виражається формулою: рух → аспектуальність → час. Наприклад, французькі конструкції *aller + inf.* та *venir de + inf.* демонструють, як просторовий вектор перетворюється на часову перспективу. Так, Марсело Нізіа зазначає «Un des schémas de grammaticalisation les plus fréquents, et attesté dans des langues très diverses, consiste en l'emploi de verbes de mouvement (comme *aller* ou *venir*) pour exprimer des valeurs aspectuelles (le futur proche ou le passé récent), ces verbes perdant leur sens de déplacement spatial pour devenir des auxiliaires de temps.» («Один із найчастіших форматів граматикизації, засвідчений у дуже різноманітних мовах, полягає у вживанні дієслів руху (таких як *йти* або *приходити*) для вираження аспектуальних значень (близького майбутнього або нещодавнього минулого); ці дієслова втрачають своє значення просторового переміщення, щоб стати допоміжними дієсловами часу.») [2, с.142]

Перехід дієслів руху до категорії аспектуальних засобів не є випадковим процесом. Він базується на поступовій десеман-

тизації – втраті дієсловом свого первинного значення фізичного переміщення тіла в просторі та набутті абстрактного значення фази дії. У цьому розділі ми детально розглянемо критерії такого переходу та проаналізуємо основні групи дієслів.

Для виокремлення аспектуальних дієслів руху із загального масиву лексики ми використовуємо два ключові критерії: семантичний та синтаксичний. Семантичний критерій полягає у здатності дієслова характеризувати перебіг дії в часі. Аспектуальне дієслово перестає відповідати на питання «куди?», натомість воно відповідає на питання «як саме розвивається дія?». Важливою ознакою є можливість вживання такого дієслова з неживим суб'єктом. Наприклад, у виразі «*Le projet va aboutir*» (Проект прийде до завершення) суб'єкт «проект» не має фізичної здатності до руху, що підтверджує метафоричне, аспектуальне використання дієслова *aller*. Синтаксичний критерій передбачає функціонування дієслова у складі аналітичної конструкції «Дієслово руху + прийменник (необов'язково) + Інфінітив». У такій структурі дієслово руху стає напівдопоміжним (*auxiliaire aspectuel*), а основний зміст передається інфінітивом.

Аналіз проспективної та інцептивної фаз (початок дії). Початковий етап будь-якого процесу у французькій мові найчастіше структурується за допомогою дієслів, що позначають «вихід» або «спрямованість вперед». Дієслово *aller* (проспекція): це найбільш частий засіб вираження найближчого майбутнього (*futur proche*). Однак, з лінгвістичного погляду, *aller* передає не просто час, а фазу готовності до дії. *Приклад*: «*Il va pleurer*» (Він ось-ось заплаче). Тут дієслово вказує на стан, що безпосередньо передує початку дії. *Розвиток значення*: У художніх текстах (наприклад, у Е. Карса) ми бачимо трансформацію у модальне спонування: «*Vas-y... Tu vas voir...*». Тут *aller* зберігає аспектуальну ідею «руху до початку», але вже в імперативній формі.

Дієслово *partir* (інхоативність/інцептивність): На відміну від *aller*, дієслово *partir* (вирушати) акцентує увагу на самому моменті відриву, раптовому старті дії. *Порівняльний аналіз*: Якщо *commencer à rire* – це нейтральний початок сміху, то *partir à rire* підкреслює миттєвість, вибуховість процесу. Часто вживається з іменниками дії, що посилюють ефект: «*partir d'un énorme éclat de rire*» (вибухнути голосним реготом). [3, с.410] Це демонструє перехід від просторового віддалення до якісної зміни стану суб'єкта. Результативна фаза та досягнення межі. Завершення процесу або досягнення певного результату метафорично сприймається як «прибуття» до пункту призначення. Тут головну роль відіграють дієслова *arriver*, *venir* та *aller* у сполученні з обмежувальними прийменниками. Конструкція *aller jusqu'à*: Це унікальний приклад поєднання аспекту та модальності. Просторова метафора досягнення кінцевої точки маршруту (*aller jusqu'à la gare*) переноситься на поведінкову межу. *Приклад*: «*Elle va jusqu'à lui dire...*» (Вона доходить до того, що каже йому...). Це значення «межі, яку не слід було перетинати», що в лінгвістиці називається «скандальним ефектом». Дієслово *arriver à*: Виражає успішність досягнення результату після певних зусиль. В українській мові це часто перекладається як «вдаватися». *Приклад*: «*Hélène arrive à comprendre...*» (Елені вдається зрозуміти...). Рух до межі тут отожднюється з інтелектуальним зусиллям.

Дієслово *venir à / en venir à*: Вказує на поступове, іноді мимовільне наближення до певної дії або стану. *Приклад*: «*On*

en viendrait à oublier...) (Можна дійти до того, що забути...). Це демонструє пасивну результативність, де суб'єкт не завжди контролює процес.

Дуративність та вертикальна орієнтація. Дуративне значення передається мовними конструкціями, які підкреслюють перебування суб'єкта «всередині» процесу. Якщо у французькій мові для цього вживають вислови «en train de» або «en cours de» (дослівно пов'язані з рухом, «в процесі...»), то в українській мові ми використовуємо частки «саме», «якраз» або прийменникові сполуки «у процесі», «під час». Наприклад, замість простого констатування факту, ми кажемо: «Обід саме готується» (підкреслюючи безперервність дії) (*Le déjeuner est en train de se préparer*). Варто зауважити, що часто вживання таких конструкцій пов'язане не стільки з граматичним аспектом, скільки з необхідністю вказати співрозмовнику на те, що дія відбувається прямо зараз, у момент мовлення. Тому подібні зверти часто з'являються в діалогах та оголошеннях: «Шановні пасажири, ми якраз проїжджаємо кордон...» (*Mesdames et messieurs, nous sommes en train de passer la frontière...*) [4, с.137]

Тривалість дії (дуративність) у французькій мові також має просторові корені. Дієслово *rester*: позначає збереження положення в просторі, що трансформується у збереження стану в часі. Приклад: «*Il reste travailler*». Це можна трактувати як продовження дії (*continuer*). Дієслово *descendre*: цікавий приклад вертикальної орієнтації. Використання *descendre jusqu'à* (опуститися до) передає негативну оцінку результату дії. Приклад: «*Je ne descendrai pas jusqu'à te supplier*» (Я не опускаюся до того, щоб благати тебе). Тут низька просторова точка відповідає низькій моральній оцінці дії.

Варто підкреслити типологічну відмінність. У французькій мові дієслова руху є абстрактними за способом пересування: дієслово *aller* не уточнює, як саме відбувається рух (пішки, транспортом чи літаком). Це полегшує його перехід у граматичну категорію. Натомість в українській мові дієслова руху більш конкретні, а аспектуальні значення частіше передаються префіксальним способом (*засміятися, дописати*), тоді як у французькій мові цю функцію бере на себе корінь дієслова у поєднанні з синтаксичною конструкцією (*partir à rire, arriver à écrire*).

Традиційно в лінгвістиці аспектуальність і модальність розглядаються як суміжні, але окремі категорії. Проте аналіз французьких дієслів руху вказує на те, що при переході від позначення фізичного переміщення до позначення фаз дії, ці дієслова часто «вбирають» у себе оціночні значення. У цьому розділі ми дослідимо, як просторова метафора стає засобом вираження модальності.

Концепція «скандального ефекту» та граничні значення. Одним із найцікавіших явищ у французькій граматиці є використання конструкції *aller jusqu'à + infinitiv*. З погляду аспектності, вона позначає термінативну фазу – досягнення межі. Однак у мовленні ця межа майже завжди має суб'єктивне забарвлення. Семантика переступання межі: коли мовець використовує *aller jusqu'à*, він не просто констатує завершення дії, а вказує на те, що дія перейшла межу очікуваного, прийнятного або логічного. Приклад: «*Il va jusqu'à nier l'évidence*» (Він доходить до того, що заперечує очевидне). Тут просторовий рух «до самої точки» стає метафорою інтелектуальної або моральної крайньої межі. На відміну від нейтрального дієслова *finir* (закінчувати), *aller jusqu'à* створює ефект несподіванки

або обурення. Як зазначає Д. Ліман, ця конструкція вживається тоді, коли слухач розглядає умови як «крайню точку», до якої не слід було доходити. [5, с.372] Це яскраво простежується в українській паралелі «дійти до межі / до ручки».

Різниця між дієсловами руху, що позначають результат, часто полягає в модальному значенні контролю. Контрольований успіх (*Arriver à*): це дієслово несе в собі позитивну модальність «досягнення мети через зусилля». Коли ми кажемо «*J'arrive à le lire*», ми маємо на увазі не просто факт читання, а те, що ми змогли це зробити попри труднощі. Просторова точка «прибуття» тут ототожнюється з перемогою над обставинами. Мимовільний результат (*En venir à / En arriver à*): на противагу попередньому, конструкція *en venir à* часто вказує на те, що суб'єкт «опинився» в певній ситуації мимоволі. Приклад: «*J'en arrive à me demander s'il est sincère*» (Я вже дохожу до того, що питаю себе, чи він щирий). Тут рух відбувається ніби «під тиском обставин», суб'єкт не контролює своє «прибуття» до цього стану.

Дієслово *aller* у формі наказового способу (*Va / Allez*) у поєднанні з інфінітивом або прислівником повністю втрачає значення руху, перетворюючись на прагматичний маркер заохочення або дозволу. Вираз «*Allez-y!*» (Давайте! / Починайте!) формально вказує на початок руху, але прагматично він знімає заборону на дію. У діалогах Ж. д'Ормессона ми бачимо, як *Allez-y* використовується для підтримки співрозмовника, що вагається. Це аспектуальне значення «поштовху» до початку процесу, яке перейшло в чисту модальність підтримки.

Вертикальна метафора як етична оцінка. Використання дієслова *descendre* (спускатися) у фазовому значенні додає до аспекту результативності етичний компонент «падіння». Вираз «*descendre jusqu'à supplier*» (опуститися до благань) використовує просторову вісь «вгору-вниз» для оцінки соціального або морального статусу дії. Тут завершення руху вниз збігається з втраатою гідності. Цікаво, що дієслово *monter* (підніматися) у французькій мові практично не має аспектуальних функцій для опису фаз дії. Це свідчить про те, що в мовній свідомості рух вниз сприймається як більш результативний і динамічний для опису емоційних станів, ніж рух вгору.

Дієслово *arriver* у безособових конструкціях (*Il arrive que...*) передає аспектуальне значення повторюваності або випадковості. Просторова ідея прибуття трансформується в ідею «випадкової появи» події в житті людини. Приклад: «*Il m'arrive souvent de me tromper*» (Зі мною часто трапляється, що я помиляюся). Тут аспект нерегулярної повторюваності тісно переплетений з модальністю непередбачуваності.

Отже, аналіз показує, що дієслова руху у французькій мові рідко бувають семантично «порожніми» аспектуальними маркерами. Вони майже завжди зберігають відгомін свого просторового походження, який трансформується в оцінку (позитивну чи негативну), вказівку на зусилля або наголос на етичній складовій дії. Це робить систему французької аспектології надзвичайно експресивною та багаторівневою.

Окрім функціонування в межах інфінітивних конструкцій для опису дій, французькі дієслова руху виявляють високу активність у ролі дієслів-зв'язок. У цій ролі вони замінюють нейтральне дієслово *être* (бути), але, на відміну від нього, додають до опису стану динамічний, аспектуальний компонент. Тут ми проаналізуємо, як просторові вектори допомагають структурувати фази перебування у певному стані. Дина-

міка входження у стан: метафора «падіння». Дієслово *tomber* (падати) є одним із найбільш продуктивних засобів для опису миттєвої зміни стану. Просторова ідея раптового переміщення вниз трансформується у лінгвістичну ідею несподіваної зміни якості суб'єкта. Конструкції типу *tomber malade* (захворіти) або *tomber amoureux* (закохатися) описують не процес, а момент переходу. Це «інхотивність стану». Якщо вираз *être malade* констатує тривалий стан, то *tomber malade* акцентує увагу на точці «злому» здоров'я. Метафора падіння тут вказує на неконтрольованість і раптовість події для людини. У французькій мові «падати» можна в різні стани: *tomber en panne* (зламатися – про техніку), *tomber d'accord* (дійти згоди, часто несподівано), *tomber en letargie* (впасти в летаргію). У всіх цих випадках дієслово руху маркує фазу ініціації стану, який часто сприймається як пасивний або небажаний.

Аспект тривалості та стабільності: дієслово *rester*. Якщо *tomber* відповідає за «старт» стану, то дієслово *rester* (залишатися) відповідає за його дуративну фазу (тривалість). У конструкціях *rester calme* (залишатися спокійним) або *rester indifférent* (залишатися байдужим) дієслово руху (яке за своєю суттю означає «не-рух») підкреслює опір змінам. Як зазначають Б. Ламіруа та Л. Меліс, у багатьох контекстах *rester* функціонує як аспектуальний синонім до *continuer à être*. Наприклад, фраза «*Il reste gentil*» передає ідею, що попри плин часу чи певні обставини, які мали б змінити характер людини, стан «доброты» зберігається. Це яскравий приклад того, як просторова фіксація стає часовою сталістю. [6, с.148]

Аспект функціонування: Дієслово *marcher*. Цікавим аспектуальним випадком є неспрямоване дієслово руху *marcher* (йти, крокувати), яке в переносному значенні вживається для опису стану функціонування систем. Коли ми кажемо «*Ça marche*» (це працює/їде) або «*Les banques ne marchent pas*» (банки не працюють), ми отожднюємо рух із нормальним, активним станом об'єкта. Тут виділяється фаза «активного процесу». Відсутність руху (*ne pas marcher*) автоматично означає фазу припинення діяльності або несправності. На відміну від спрямованих дієслів (*aller, venir, marcher*) не вказує на мету, а лише на сам факт «життєвого циклу» процесу.

Повторюваність та випадковість стану (*Arriver*). Як уже згадувалося в контексті дій, дієслово *arriver* у копулятивній функції (особливо в безособових структурах) додає до стану значення ітеративності (повторюваності). «*Il m'arrive d'être fatigué*». Тут *arriver* виступає не просто як «бути», а як «час від часу ставати». Це додає до характеристики стану часову дискретність – стан з'являється і зникає, подібно до того, як об'єкт з'являється і зникає в полі зору під час руху.

Аналіз показує, що французька мова використовує простір як координатну сітку для емоцій: рух вниз (*tomber, descendre*) – це майже завжди погіршення стану або раптовість; горизонталь: рух вперед (*aller*) – це розвиток стану (*aller mieux* – почуватися краще); статика: перебування в точці (*rester*) – це стабільність стану.

Використання дієслів руху як копул дозволяє французькій мові уникати статичності, притаманної дієслову *être*. Це надає мовленню додаткової енергетики та дозволяє мовцеві точно вказати, на якому етапі перебуває той чи інший стан: чи він щойно виник (*tomber*), чи він стабільно триває (*rester*), чи він функціонує в межах норми (*marcher*).

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків. Отже, дослідження залежності просторових та аспек-

туальних значень дієслів руху у французькій мові дозволило дійти наступних висновків:

Підтверджено гіпотезу про те, що просторова орієнтація є фундаментальною понятійною основою для категорій аспектності. Людська свідомість структурує час як шлях, а дію – як переміщення цим шляхом. Французькі дієслова руху (*aller, venir, arriver, partir, sortir, tomber, rester*) утворюють складну ієрархічну систему, де одне й те саме слово може виступати як номінативна одиниця (рух), як аспектуальний маркер (фаза) та як модальний показник (оцінка). Встановлено чітку кореляцію між вектором руху та етапом дії. Початок руху завжди асоціюється з майбутнім або ініціацією, тоді як досягнення межі або вихід із простору – з минулим або результатом. Виявлено, що аспектуальні конструкції з дієсловами руху рідко є нейтральними. Вони часто несуть оціночне навантаження (наприклад, «скандальний ефект» у конструкції *aller jusqu'à* або модальність успіху в *arriver à*). Дієслова руху виконують важливу роль у зміні статичного опису на динамічний. Заміна дієслова *être* на дієслова типу *tomber* або *rester* дозволяє мовцеві акцентувати увагу на моменті виникнення або стабільності стану. Французька мова демонструє високу здатність до граматикизації лексичних одиниць руху. Це відрізняє її від української мови, де аналогічні значення частіше передаються морфологічними засобами (префіксами).

Таким чином, дієслова руху у французькій мові є унікальним лінгвістичним механізмом, який дозволяє структурувати людський досвід у часі, спираючись на базовий досвід освоєння простору.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному порівняльному аналізі когнітивних матриць «Шлях – Дія» в інших романських та слов'янських мовах для виявлення універсальних та специфічних рис граматикизації руху.

Література:

1. Калько М. І. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові: монографія. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2008. 384 с.
2. Marchello-Nizia Ch. *Grammaticalisation et changement linguistique*. Bruxelles : De Boeck, 2006. 301 p.
3. Pauly E. Des emplois spatiaux de partir à ses emplois périphrastiques (partir à + infinitif). *Les périphrases verbales / Linguisticse Investigationes Supplementa 25*; sous la direction de Hava Bat-Zeev Shyldkrot et Nicole Le Querler. Amsterdam : John Benjamins, 2005. P. 407–431.
4. Lachaux F. La périphrase être en train de, perspective interlinguale. *Les périphrases verbales / Linguisticse Investigationes Supplementa 25*; sous la direction de Hava Bat-Zeev Shyldkrot et Nicole Le Querler. Amsterdam : John Benjamins, 2005. P. 119–145.
5. Leeman D. Un nouvel auxiliaire: aller jusqu'à. *Les périphrases verbales / Linguisticse Investigationes Supplementa 25*; sous la direction de Hava Bat-Zeev Shyldkrot et Nicole Le Querler. Amsterdam : John Benjamins, 2005. P. 361–379.
6. Lamiroy B., Melis L. Les copules ressemblent-elles aux auxiliaires? *Les périphrases verbales / Linguisticse Investigationes Supplementa 25*; sous la direction de Hava Bat-Zeev Shyldkrot et Nicole Le Querler. Amsterdam : John Benjamins, 2005. P. 145–176.

Kharytonova O., Lebid P. Spatial and aspectual meanings of verbs of motion in French

Summary. The article is devoted to a comprehensive study of the mechanisms underlying the transformation of the spatial

meanings of French verbs of motion into aspectual, modal, and copulative categories. The relevance of the study is determined by the need to analyse the cognitive matrix “Path – Action,” within which the perception of space structures more complex notions of time and the nature of the course of an action. A high degree of abstraction inherent in French verbs of motion is examined, which enables them to function as semi-auxiliary grammatical indicators of action phases. Within the framework of the cognitive-semantic approach, the process of grammaticalization of lexemes that ensure the conceptualization of dynamic mental processes is traced.

The paper presents a semantic-syntactic analysis of the phase meanings of prospection and inceptivity (*aller*, *partir*), resultativity (*arriver*, *venir*), and durativity (*rester*). Particular attention is paid to the process of desemanticization, that is, the loss by the verb of its primary meaning of physical movement and the acquisition of the abstract meaning of phase. It has been established that aspectual constructions often possess modal-evaluative potential. In particular, the “scandal effect” of the construction *aller jusqu’à* is analysed as the attainment of a subjective limit of what is expected, as well as the ethical evaluation expressed through the vertical metaphor *descendre*.

The role of verbs of motion as copulative verbs adding a dynamic component to the description of a state is also examined. The metaphor of “falling” (*tomber*) marks a sudden

change of state, whereas stativity (*rester*) indicates its temporal stability. From a comparative perspective, it has been established that the French language tends toward analytical constructions and root-based expression of aspect, whereas the Ukrainian model relies predominantly on prefixation. Prospects for further research in the field of comparative linguoculturology are outlined. The findings confirm the primacy of spatial experience as a basis for structuring the temporal and qualitative parameters of human experience.

Key words: verbs of motion (*verbes de mouvement*), aspectuality (*aspectualité*), spatial semantics (*sémantique spatiale*), phases of action (*phases de l’action*): prospection, inceptivity, durativity, terminativity, grammaticalization (*grammaticalisation*), desemanticization (*désémantisation*), analytical constructions (*périphrases verbales*), cognitive matrix, modal-evaluative potential, path metaphor, French language, contrastive linguistics.

Дата першого надходження статті до
видання: 21.04.2026

Дата прийняття статті до друку після
рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення)
статті: 26.05.2026